

Stichting Vrienden van de Aaltense Synagoge

Jaarverslag 2015

Van de voorzitter

Op 13 februari 2015 zijn de eerste 20 Stolpersteine in Aalten gelegd. Wanneer u dit leest zijn de overige stenen ook gelegd. Dat is gebeurd op 13 april 2016. Daarmee is een project afgerond waarover de eerste discussie in 2012 in het bestuur plaatsvond. Het bestuur is niet over een nacht ijs gegaan. Weloverwogen is het besluit genomen om ook in Aalten deze herinneringstenen te leggen. In sept. 2013 is een commissie uit het bestuur gevormd die zich speciaal met dit onderwerp heeft beziggehouden. Deze commissie heeft tot en met de legging van Stolpersteine op 13 april 2016 gefunctioneerd. Ook in elke bestuursvergadering stond het op de agenda. Er is veel, zeer veel werk verzet. Als voorzitter zeg ik de bestuursleden dank voor hun zeer grote inzet. De een kon dit goed, een ander wat anders. Zo hebben de leden elkaar goed aangevuld en samen de taken volbracht die gedaan moesten worden.

In het jaar 2015 zijn er meer activiteiten geweest. Ik denk aan de donateursavond met een lezing over het vernietigingskamp Sobibor, verleden, heden en toekomst. Een avond die in de grote zaal van 'De Pol' is gehouden, de serrezaal zou geleet op de belangstelling te klein zijn geweest. De zomerexpositie sloot goed aan bij de legging van Stolpersteine. Thea Zweerink heeft speciaal voor deze expositie schilderijen gemaakt. Foto's van Aaltense Joden die in de Tweede Wereldoorlog zijn vermoord heeft ze gebruikt bij het maken van haar schilderstukken. Ze heeft ze niet nageschilderd maar als uitgangspunt genomen om een nieuw beeld te laten ontstaan. Elk werk heeft een eigen sfeer en een eigen karakter.

Ruim een jaar geleden, op 21 april 2015, trad 'Ensemble Drie' op in de Synagoge. Er was een goede belangstelling voor deze vorm van kleinkunst, een miniconcert. Het bestuur stelt graag de Synagoge ter beschikking voor miniconcerten. Helaas kunnen wij niet aan alle verlangens van musici voldoen.

Vorig jaar nam na 25 jaar actief te zijn geweest als bestuurslid Wim Hofs afscheid. Hij mag graag knutselen en bedacht dat het maken van een maquette van de Synagoge niet alleen hem veel voldoening zou geven, maar ook onze stichting met het bezit van zijn maaksel zeer verguld zou zijn. Dat klopt, hij heeft een prachtige maquette gemaakt. Hij heeft het ook geweten, wel een half jaar heeft hij er aan gewerkt. Het bestuur is Wim Hofs zeer erkentelijk voor de schenking van zijn arbeid: De maquette staat in de Synagoge en kan door iedereen bewonderd worden.

Het komende jaar zal voor ieder lid van het bestuur even wennen worden, geen Stolpersteine meer te leggen, maar er is genoeg te doen om de Synagoge in Aalten in stand te houden.

20 april 2016 Tijme J. Bouwers

Van de bestuurstafel

Wijzigingen binnen het bestuur

We zijn blij met de komst van twee nieuwe bestuursleden. Tineke Ubbels, die verantwoordelijk zal zijn voor onder meer de zomerexposities, en Anton Debbink, die als bestuurslid tevens contactpersoon met de Commissie Kerk en Israël zal zijn, na het vertrek van Wim van der Kamp uit ons bestuur.

Verderop in dit jaarverslag zullen ze zich aan u voorstellen.

Wim Hofs, Gonnie Blok en Heere Smit (de laatste is vertrokken naar Spanje) hebben alle drie besloten ons bestuur te verlaten, na respectievelijk 25, 12 en 2 jaar.

Per 31 december 2015 was de samenstelling van het bestuur als volgt:

Dagelijks bestuur.

Tijme Bouwers, voorzitter	tel. 0543 - 471761	tjbouwers@hetnet.nl
Wim Mak, secretaris	tel. 0543 - 474206	wimmak@planet.nl
Jan de Ruijter, penningmeester	tel. 0543 - 472614	janderuijter@upcmail.nl

Leden

Leo Berg, Enschede, namens de Permanente Commissie van het Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap.

Jan Willem Bulsink

Anton Debbink

Sallo van Gelder namens de Nederlands Israëlitische Gemeente Aalten

Willem Goosen

Hugo Kuiper

Tineke Ubbels-Koeman

Namens de Raad van Kerken Aalten - Bredevoort: vacant

Aantal vergaderingen in 2015

In 2015 kwamen we 6 maal bij elkaar in een bestuursvergadering. De commissie Stolpersteine, die het afgelopen jaar vooral in het begin erg druk had en in het najaar weer begon met de voorbereiding van de legging op 13 april 2016, vergaderde in totaal zeven maal.

Sabbatvieringen

Helaas zijn ook het afgelopen jaar geen sabbatvieringen in de Aaltense Synagoge gehouden. De laatste dienst was de chanoeka-viering van 20 december 2011, toen in aanwezigheid van rabbijn Philipson.

Onderhoud van de synagoge

In 2015 is er, na wat u kon lezen in ons vorig jaarverslag, geen onderhoud nodig geweest. Volgens een rapport van de Monumentenwacht is de onderhoudstoestand van de Synagoge redelijk en de constructieve toestand goed; onduidelijk is de constructie van de kap die op dit moment niet toegankelijk is. Er wordt naar een mogelijkheid gezocht om die toegankelijk te maken en te inspecteren.

20 Stolpersteine

Een hoogtepunt van 2015: 13 februari. 20 Stolpersteine werden gelegd voor 20 vermoorde Joden op 7 verschillende adressen. Gunter Demnig, de Duitse initiatiefnemer, plaatste ze alle 20 persoonlijk vóór de gevels van het laatste vrijwillig gekozen adres. Zo wil hij dat: hijzelf legt de eerste stenen in iedere gemeente. Eén voor één, geen massaproductie zoals slachtoffers in de Tweede Wereldoorlog wel fabrieksmatig werden gedood. Op filmaalten.nl kunt u nog altijd een verslag van deze dag vinden.

Een reactie uit Buenos Aires van Silvia Grünebaum (ze woonde de plechtigheid bij via Skype), een kleindochter van Moritz Cohen:

The ceremony touched me a lot. You have done an excellent job. I could understand what you said about my family in Dutch. I was able to see the Stolpersteine, the street, the houses, and people. The Kaddish you prayed, touched me.

The people from the shop were very nice to show me the ceremony through Skype.

Firma Stronks van de Hogestraat13, indertijd het woonadres van Moritz Cohen, was ons zeer behulpzaam bij de verbinding met Argentinië.

We weten dat er in Joodse kringen verdeeldheid is over de Stolpersteine maar deze positieve en emotionele reactie wilden we u niet onthouden.

De foto hiernaast toont het leggen van bloemen door twee nabestaanden aan de Eerste Broekdijk 53.

'Een Stolperstein ligt er niet zomaar.'

Op verzoek van de Commissie Inspiratie en Ontmoeting hebben we over doelstelling, criteria (voor wie wordt een steen gelegd?), voorbereiding, het zoeken naar nabestaanden, het dagprogramma, een avond gehouden op 30 november in de Synagoge. Vanwege het slechte weer kwamen hier slechts enkele bezoekers op af; een route langs een paar gelegde stenen was door het weer onmogelijk.

Enkele steenleggingen elders hebben we eveneens bijgewoond:

Op 27 maart bezochten we de legging van 23 stenen in Groenlo.

Op 13 mei waren we in Dortmund; u vindt verderop een verslagje.

Op 30 oktober waren we bij de plechtigheid in Oldenzaal.

Kerk en Israël

19 maart: De wereld van liefde in kleuren

Over de chassidische wereld van Marc Chagall (1887-1985)

Ds. Joop Jansen Schoonhoven, die al eerder in de Aaltense synagoge sprak, vertelde die avond over de schilder Marc Chagall en diens denkwereld. In zijn werk trekt Chagall lijnen van de Bijbelse verhalen naar de huidige tijd.

Deze avond was een mooie aanvulling op de donateursavond die in 2014 gehouden werd en waarbij toen Ruud Bartlema sprak over de ramen van het Hadassa Ziekenhuis in Jeruzalem.

22 oktober: Pieter Dronkers vertelt over zijn ervaringen in Israël.

Nes Ammim is een kibboets in Galilea die in 1963 door Europese Christenen met behulp van Joodse Israël's is gesticht. Men wilde daar een nieuwe start maken in de verhouding tussen Joden en christenen. Pieter Dronkers, geboren in Aalten, heeft na zijn studie theologie van 2012 tot en met 2014 als dialoogcoördinator in Nes Ammim gewerkt.

De slotwoorden uit het verslag in KerkVenster door Fop van Wijk geven een goed beeld van deze avond:

Electorale overwegingen spelen te vaak een rol bij het beleid van de regeringen. Toegeven aan pessimisme is een grote fout, de weg naar vrede begint bij de dialoog. Voor ds. Pieter Dronkers is er hoop als men deze weg weet te vinden; voor Nes Ammim is er nog volop werk. Pieter Dronkers heeft ons veel verteld en veel meegegeven om over na te denken!

Aaltense Leerhuis

Het Aaltense Leerhuis wordt al gedurende ruim vijftien jaar iedere derde maandag van de maand in de synagoge, acht maal per seizoen, gehouden. Het brengt ons bij de wortels van het joodse geloof. Het mag zich verheugen in een grote belangstelling. Bent u geïnteresseerd dan kunt u informatie krijgen bij de docente Gea Verhagen, geaverhagen@hotmail.com. U kunt kiezen uit de middaggroep (14.30-16.30) of de avondgroep (20-22 uur).

Donateuravond 2015

Drs. Maarten Eddes, voorzitter Stichting Sobibor, en Mr. Doede Sijtsma, als ambtenaar buitenlandse betrekkingen van de provincie Gelderland al geruime tijd betrokken bij de opgravingen op het terrein van het vroegere kamp Sobibor, spraken beurtelings over de opgravingen rond het vernietigingskamp Sobibor. Een onderwerp dat is gekozen omdat het aansluit bij ons Stolpersteine-project.

Sobibor is een kamp dat lang onbekend is gebleven. 170.000 Joden zijn er vermoord, onder wie ruim 33.000 uit Nederland, 15 uit Aalten. Er vond daar op 14 oktober 1943 een opstand plaats onder de gevangenen die gedwongen werkten aan de vernietigingsmachine van de Nazi's. Na deze geslaagde opstand, die goeg georganiseerd was omdat er o.a. hoge Sowjetofficiëren gevangen waren, hebben de Nazi's deze 'schandvlek' met de grond trachten gelijk te maken. Maar, zoals de heer Sijtsma het uitdrukte: ook de bodem heeft een geheugen. Pas sinds de afgelopen jaren is er meer bekendheid over het kamp ontstaan, onder andere door Jules Schelvis, de begin april 2016 overleden getuige. Er vinden opgravingen plaats om het kamp in kaart te brengen en om vele kleine getuigenissen terug te vinden;

zie ook de foto op de achterzijde van dit jaarverslag.
Er kwamen ongeveer 80 bezoekers, meer dan gewoonlijk bij een donateuravond.

Zomerexpositie 2015

"Herinnering aan de doden", zo noemde Thea Zweerink haar expositie, die volledig aansloot bij de Stolpersteine-legging van 13 februari.

Thea Zweerink is geboren in Doetinchem en volgde haar opleiding aan de AKI te Enschede. Ze studeerde af in 2004 en is sindsdien werkzaam als beeldend kunstenaar in Varsseveld. Naar bekende foto's van weggevoerde en omgebrachte Aaltense Joden maakte zij een twintigtal schilderijen. De werken zijn geen nageschilderde foto's maar een impressie, een blik in een verleden dat inmiddels al meer dan 70 jaar achter ons ligt. Daarom zijn de gezichten opzettelijk vervaagd. De schilderijen zijn aangevuld met enkele portretten, die gemaakt zijn naar foto's uit het boek "In Memoriam" van Guus Luijters. Het boek is in de Synagoge aanwezig en de foto's daarin zijn met grote volharding verzameld door Aline Pennewaard.

De expositie gaf een verdieping en een extra dimensie aan ons inmiddels voltooide Stolpersteine-project.

Enkele opmerkingen uit het gastenboek:

"Ontroerend werk, het verleden is weer dichtbij, letterlijk en figuurlijk!"

"Aangrijpend, als je de geschiedenis erachter weet, is het niet zomaar een portret!", "Bijzondere portretten, met veel gevoel geschilderd. Ook de bijpassende verhalen maken veel indruk. Het geeft deze mensen een gezicht. Indrukwekkend."

Ensemble Drie, een concert in de synagoge

Ensemble Drie: een eenvoudige naam voor een bijzonder ensemble! Drie musici: Mariska van der Vaart, Karin Vrieling en Simone Colicchia, met hun drie instrumenten: fluit, klarinet en accordeon.

Op dinsdag 21 april 2015 speelde Drie in de Synagoge te Aalten. Drie speelde werken die heel passend waren binnen de muren van de synagoge: zo klonken er enkele klezmers, maar ook Sefardische liederen. Daarnaast stond er muziek van Olivier Messiaen geprogrammeerd (gecomponeerd in 1941 in een Duits krijgsgevangenenkamp) en werden enkele eigen werken gespeeld.

Zeer speciaal was een compositie van Mariska van de Vaart waarbij het publiek het verloop bepaalde door middel van een groot formaat dobbelsteen.

Er kwamen 40 bezoekers naar dit concert.

De bezoeken aan de synagoge in 2015

Groepsbezoeken.

Net als in 2014 hadden we in totaal 39 groepen die de Synagoge bezochten, maar slechts 660 mensen. In 2014 waren het 801 bezoekers. De tendens blijft helaas dalend; we zien op dit moment geen oplossing om die trend te keren.

Twaalf basisscholen, waarvan 11 uit Nederland en 1 uit Duitsland. Elf groepen met middelbare scholieren, slechts 3 uit Nederland en 8 uit Duitsland. Verder catechesegroepen, kerkelijke groepen en vrienden- of familiegroepen.

Van de scholen meldden zich 7 aangemeld via De Gaostok, speciaal voor het project 'Zij waren Aaltenaren zoals wij' dat al in 2008 van start ging en waarvoor nog vele scholen belangstelling hebben. Negen groepen kwamen via het Museum. 23 groepen regelden rechtstreeks een afspraak voor een rondleiding.

Bezoekersaantallen:

Het Museumweekend van 18 en 19 april bracht ons 37 bezoekers.

Het aantal bezoekers op 4 mei na afloop van de Dodenherdenking blijft groot; totaal ongeveer 50.

Gedurende de zomeropenstelling van donderdag 11 juni tot en met zaterdag 12 september waren er 313 bezoekers, beduidend minder dan vorig jaar (377). Totaal dus 400.

Op Israëlzondag meldden zich 10 bezoekers. Totaal dus 410.
 Samen met de groepsbezoeken komen we uit op $410 + 660 = 1070$ bezoekers in 2015.

Hierna staan de aantallen groepen en bezoekers in een tabelletje dat loopt vanaf 2008 tot en met 2015:

		Groepen:		Alles samen
Jaar	Bezoekers	aantal groepen	aantal mensen	aantal mensen
2008	717	49	1108	1825
2009	792	40	911	1703
2010	703	40	941	1644
2011	382	49	1107	1489
2012	461	44	984	1445
2013	447	40	737	1184
2014	558	39	801	1359
2015	410	39	660	1070

In de jaren 2009, 2010, 2012 en 2014 vond het project Langs Heilige Huisjes plaats, wat tot wat hogere bezoekersaantallen leidde; maar over de hele linie loopt het bezoek toch langzamerhand terug, hetgeen ons wel zorgen baart.

Onze buitenlandse contacten

Op 26 januari bezocht een aantal van ons de uitreiking van een onderscheiding, de Silbernen Ehrennadel der Deutsch-Israelischen Gesellschaft aan Josef Niebur. Josef Niebur onderzocht met het hem eigen doorzettingsvermogen vele jaren de geschiedenis van de Bocholter Joden, speciaal die in de NS-tijd. Een meer dan verdiend eerbewijs.

Diezelfde Josef Niebur organiseerde gedurende de maand mei een expositie in het Stadtmuseum Bocholt: „Ihre Mutter ist am 12.12.1944 in der hiesigen Anstalt... verstorben“. Een tentoonstelling over het gruwelijke 'zogenaamde euthanasie-programma', dat de Nazi's uitvoerden om geestelijk of lichamelijk gehandicapten, zogenaamd 'Lebensunwertes Leben', te vermoorden.

Steenlegging voor de familie Lewy in Dortmund

Op 13 februari 2015 werden in Aalten Stolpersteine gelegd voor onder andere het gezin Albert Lewy, Friederika Lewy-ten Bosch en hun dochter Berta Mathilde. Ze is geboren in Dortmund, gevlucht met haar ouders naar Aalten waar de vader van Friederika vandaan kwam. Kinderen van de Weingartengrundschole, een basisschool, deden onderzoek naar vooral het meisje, ongeveer van hun leeftijd. Behalve in Aalten werden er ook Stolpersteine gelegd in Dortmund, waarbij we aanwezig waren. Het schilderij dat ze van haar maakten (er zijn geen foto's van haar bekend) hangt in het Aaltense museum. Op de foto ziet u de drie stenen die op 13 mei in Dortmund gelegd werden.

In een bijna een uur durend programma vond de herdenking van de door de Nazi's geregisseerde Kristallnacht in Bocholt plaats daar waar eens de Synagoge stond.

Leerlingen van het Mariengymnasium uit Bocholt, een school die zich profileert als "Schule ohne Rassismus" leverden aan die bijeenkomst een zeer waardevolle bijdrage. Zij toonden voorwerpen, zoals een Menora, een stuk glas als symbool van de ingeslagen ruiten, prikkeldraad, zongen liederen in het Hebreeuws, noemden namen van een aantal slachtoffers en staken een kaars aan voor iedere naam.

Adventsmarkt 2015

We hebben besloten om niet meer aan de adventsmarkt deel te nemen. Hoewel erg gezellig, leverde ons dat te weinig op aan omzet of nieuwe donateurs, waarom het ons eigenlijk begonnen was.

Website

Onze website draait inmiddels vier jaar: **www.synagoge-aalten.nl**
Voor ons én voor u van groot gemak. Van onze donateurs heeft een nog steeds toenemend aantal zijn of haar emailadres opgegeven; zij worden van nieuwe informatie voorzien via onze nieuwsbrief.

We zouden het erg op prijs stellen dat u, als u dat nog niet gedaan hebt maar wel de beschikking hebt over internet, **uw eigen emailadres toevoegt aan onze maillijst**. Dat kunt u op twee manieren doen: via de website (linksonder in de homepage bij NIEUWSBRIEF) of door een mailtje te sturen naar synagogeaaalten@xs4all.nl U krijgt dan, op wisselende tijden, een nieuwsbrief toegestuurd. Afmelden kan op dezelfde manieren. Het jaarverslag blijft u in gedrukte vorm ontvangen.

Onze plannen voor 2016

Stolpersteinelegging en Bevroren Tranen op 13 april 2016.

Inmiddels al weer enkele weken geleden: een gedenkwaardige dag met de legging van 14 stenen en de afsluiting van ons project met de voorstelling van Maarten Peters.

Zomerexpositie.

Deze zomer komt een expositie van de Stichting Christenen voor Israël, getiteld 'Vreugde in de Verdrukking, Joodse feesten tijdens de oorlog', panelen en objecten over de thema's Pesach, sjabbat, Chanoeka, Poerim en Omertelling.

Donateuravond 2016

Het ligt in de bedoeling om in september, zoals gebruikelijk, een donateuravond te organiseren. Daarover zijn nog gesprekken gaande, waardoor we nog geen datum kunnen noemen. Maar het plan is om in het najaar in samenwerking met de Aaltense Musea een tentoonstelling te organiseren, waarin o.a. de rubbings te zien zullen zijn, die wij twee jaar geleden ten

פ"ב

יהוד"בן נפתלי

הנ"מ בילא

מת בא' ניסן תרצ"ח לפ"ק

תנצב"ה

LEVIE SANDER

geschenke hebben gekregen van de kunstenares Jenna Tas. In het jaarverslag over 2014 hebt u daarover kunnen lezen. Om dat nog weer even in herinnering te roepen citeer ik daaruit het volgende: *In Bredevoort bestaat een kleine Joodse begraafplaats die sinds 1938 niet meer in gebruik is (...). Er staan nog altijd twaalf grafzerken. Deze grafstenen, en de geschiedenis van de overledenen, waren in 1996 het onderwerp van een project door de kunstenares Jenna Tas. Ze maakte 'rubblings', afdrukken van de grafstenen op damast. En onder meer een dia-projectie met dubbelbeelden van grafsteen en voormalig woonhuis van de desbetreffende persoon. Haar project, dat ze 'Een korrel verloren tijd' noemde, maakte deel uit van de manifestatie 'Observatorium 96' te Bredevoort.*

Mevrouw Tas heeft in principe haar medewerking toegezegd voor een presentatie over dit project, waarbij we ernaar streven, dat de bezoekers ook de tentoongestelde doeken kunnen bekijken. We zullen u tijdig informeren over plaats en datum.

Foto Peter Lange, Joods Historisch Museum

Exploitatie-overzicht 2015

BATEN	2015	Begroting 2015	Begroting 2016
Donateursgelden	4.666,34	4.600,00	4.600,00
Entrees, giften	1.676,75	1.900,00	1.650,00
Verkopen diversen	386,85	200,00	120,00
Rente spaarrekening	253,45	250,00	210,00
Gebruik Synagoge	157,50	180,00	160,00
Omzetbelasting 2014	3303,00	3300,00	910,00
Teruggave energ.bel. 2014	81,00	130,00	70,00
Totaal baten	10.506,89	10.560,00	7.720,00
LASTEN			
Vaste lasten	794,57	800,00	800,00
Nutsbedrijven	1.153,28	1.350,00	1.200,00
Onderhoud	1.633,39	375,00	600,00
Secretariaat, administratie	558,40	800,00	650,00
Winkel en keuken	141,22	150,00	155,00
Donateursavond	371,17	500,00	400,00
Zomerexpositie	609,82	875,00	625,00
Bankkosten	222,40	200,00	235,00
Diversen	571,59	350,00	500,00
Stimuleringsfonds Volkshuisvest.	901,80	900,00	890,00
Website	209,05	0,00	175,00
Omzetbelasting	683,11	0,00	500,00
Positief saldo 2015	2.657,08	4.260,00	990,00
Totaal lasten	10.506,89	10.560,00	7.720,00

Voor geïnteresseerden ligt het "Jaarwerk" ter inzage bij de penningmeester.

Muntje uit Tsjechoslowakije, gevonden tijdens opgravingen van vernietigingskamp Sobibor (fotograaf Dariusz Pawlos/ Stichting Sobibor)

Het bankrekeningnummer van de Stichting "Vrienden van de Aaltense Synagoge" (Rabobank) is 3802.05.254 (IBAN: NL85 RABO 0380 2052 54)

We wijzen u even op het volgende: ons ING-nummer 51.886 (IBAN: NL07 INGB 0000 0518 86) is vanwege de stijgende bankkosten opgeheven.

Onze Stichting is een Algemeen Nut Beogende Instelling (anbi). Dat betekent dat uw bijdrage aftrekbaar is voor de belasting.

Mocht u mensen in uw omgeving weten die mogelijk geïnteresseerd zijn in het werk van onze stichting en de synagoge, wilt u dan een eventueel donateurschap onder hun aandacht brengen? We hebben behoefte aan nieuwe donateurs!

Maar naast nieuwe donateurs hebben we ook nieuwe bestuursleden nodig. Mocht u bereid zijn een deel van uw tijd in dit nuttige werk te steken dan bent u van harte welkom.

Website: www.synagoge-aalten.nl

Andere interessante links:

Digitaal Monument Joodse Gemeenschap in Nederland,

www.joodsmonument.nl

Online community voor Joods Nederland: **www.jonet.nl**